

إعتكاف در رمضان

تتبع ونگارش :

الحاج امين الدين « سعيدى- سعيد افغانى »

مدیر مرکز مطالعات ستراتيجیک افغان

ومسؤول مرکز فرهنگى د حق لاره- جرمنى

بسم الله الرحمن الرحيم

اعتکاف در رمضان

اعتکاف :

اعتکاف، از نظر لغوی مصدر باب افتعال از «عکف» است، که به معنی درنگ کردن و ادامه دادن است. در دین مقدس اسلام، منظور از اعتکاف آن است که شخص به منظور عبادت در مسجد متوقف شود. یعنی اعتکاف به معنای بند بودن، توقف یا درنگ کردن، در جایی می باشد.

علماء میفرمایند: اعتکاف عبارت از خلوت شرعی است که انسان خود را در جهت طاعت الله و یاد او محبوس می کند و از تمام مشغله هایی که میان قلب او و پروردگار فاصله ایجاد می کند دوری می گزیند و روح و جسم خویش را به پروردگار با عظمت می سپارد.

برخی از علماء در فهم اعتکاف میگویند: اعتکاف یعنی گوشه نشینی و عزت و برخی میگویند اعتکاف به معنای «گوشه نشین شدن، در جایی ماندن، خود را بازداشتن و گوشه نشینی برای عبادت» است. و در اصطلاح شرعی اعتکاف عبارت است:

از اینکه انسان از همه تعلقات و مصروفیت های دنیوی از جمله از زن، فرزند و فامیل خویش جدا گشته، و از همه مصروفیت های خانوادگی آداری، سیاسی و خواهشات نفسانی خویش ببرد، فکر و عمل خویش را با تمام توانایی های خویش به عبادت الله تعالی مصروف سازد. اعتکاف در دههء اخیر رمضان سنت مؤکد بوده و علماء بدین عقیده اند که: اگر از يك قریه يك شخص نیز اعتکاف نماید، حکمش از دیگران رفع میگردد.

دلایل مشرعییت اعتکاف:

آیت قرآنی :

خداوند سبحانه و تعالی فرموده است: « وعهدنا إلی ابراهیم واسمعیل أن طهرا بیتنا للطائفین والعاکفین والركع السجود » « ووحی فرستادیم بسوی ابراهیم واسماعیل که بر پا سازید خانه مرا برای طواف کنندگان و اعتکاف کنندگان و رکوع و سجده کنندگان » (سوره بقره آیت 125).

احادیثی نبوی :

در حدیثی که از حضرت بی بی عایشه (رض) روایت گردیده است آمده است: « کان رسول الله (ص) یعتکف العشر الا و اخر من رمضان حتی توفاه الله عزوجل » « بود پیا میرصلی الله علیه وسلم که اعتکاف میکرد دهه اخیر رمضان را تا وقتی که وفات داد او را خداوند عزوجل » (متفق علیه).

همچنان در حدیثی که از ابن عمر (رض) روایت گردیده آمده است: «کان رسول الله (ص) یعتکف العشر الاواخر من رمضان» پیامبر صلی الله علیه وسلم دهه اخیر رمضان را اعتکاف میگرد. حکمت مشروعیت اعتکاف:

- 1- اعتکاف موجب فراغ قلب از امور دنیوی و مشاغل آن بوده و باعث روی آوردن به عبادت و ذکر خالص خداوند متعال می باشد.
 - 2- سپردن و تفویض امور خود به خداوند متعال و ایستادن بر دروازه ء فضل و رحمت .
 - 3- اعتکاف به معنی تحصن به پروردگار با عظمت و توانا میباشد و کسیکه اگر بخواهد اراده بدی به او بنماید اصلا خود را به او برسانده نمیتواند ، و هیچ ظالمی به او نزدیک شده نمی تواند .
- معتکف توسط اعتکاف خویش را راحت نموده و قلب خود را هدایت می نماید پس اعتکاف عبارت از دوری از مخلوقات بوده که قوی ترین راه برای رسیدن به حق تعالی میباشد.
- قرابت و حب الله به معتکف :

در این هیچ جای شک نیست که خداوند متعال به همه انسان نزدیک است، اما قرابت و حب پروردگار به روزه داران ، و بخصوص روزه داران که در مهمانی الله و ضیوف الرحمان و در اعتکاف قرار داشته باشند ، از همه نزدیکتر است.

روزه دار معتکف از چند جهت به الله نزدیک است. در قدم نخست خود ماه مبارک رمضان که مایه قرب اوست؛ و انجام اعتکاف آنهم در ماه مبارک رمضان برای قربۀ الی الله که ماه طاعت و عبادت میباشد ، انجام و بر پا کردن نماز پنجگانه و بخصوص نماز ، تراویح و سایر نوافل که انجام میدهد ، خود موجب تقرب به الله میگردد ، هکذا حضورش در مسجد، مایه تقرب به الله است؛ چون در خانه کسی اعتکاف را بر پا داشته که آن ذات بندگان روزه دار ، عبادتگرو معتکف خویش را نا امید بر نمی گرداند.

طوریکه یاد اور شدیم اعتکاف سنتی مؤکده، و از طریق عبادی پیامبر گرامی ما محمد صلی الله علیه وسلم بشمار میرود .

سیرت نویسان مینویسند که : پیامبر صلی الله علیه وسلم تا هنگام وفات خویش بدان پابند و تا اخر العمر آنرا انجام داده است .

اعتکاف مطابق سنت، ماندن روح و بدن انسان در جوار پروردگار بزرگ و منان و در نوعی خلوت گزینی مطابق شریعت می باشد برای رهایی دادن نفس خویش از پلیدی های کالای فانی، و لذت زودگذر این دنیا، و غوطه ور شدن روح در ملکوت پاک و در جستجوی نزدیکی به محبوب خویش پادشاه جهانیان و در تمنای نجات مبارک است.

اعتکاف مسنون خلوتی راستین با خداوند و تفکر در نشانه ها و نعمت و بخشش های اوست. و در عین حال اعتراف به ربوبیت و الاهیت و بزرگی آن ذات بی همتا و گردن نهادن به تمام حقوق وی و ستایش اوست با

نهایت زیبایی و سپاس.
سابقه تاریخی اعتکاف :

قبل از همه باید گفت که اعتکاف تنها مخصوص شرعیت دین مقدس اسلام نبوده ، بلکه این نوعی از عبادات در ادیان ابراهیمی و سماوی قبل از دین مقدس اسلام هم وجود داشته ، که در شرعیت اسلامی استمرار یافته است، اگرچه ممکن است در شرع مقدس اسلام برخی از خصوصیات و احکام و شرایط آن تغییر یافته باشد.

از زمانی که پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم اعتکاف را به مسلمانان آموزش داد، این سنت اسلامی در میان مسلمانان آغاز و تا به امروز وجود دارد .

در حال حاضر مراسم اعتکاف در دهه پایانی ماه مبارک رمضان در بسیاری از کشورهای اسلامی از جمله در کشور عربستان سعودی (مکه و مدینه) با شکوه و جلال خاصی آن برگزار میگردد .

همه ساله تعداد ی کثیری از مسلمانان جهان از کشورهای مختلف بخصوص جوانان رسم اعتکاف را در مسجد مکه و مسجد حرم شریف در شهر مدینه منوره انجام میدهند ، این جوانان در ماه مبارک رمضان از سراسر جهان به سوی مسجدالحرام می شتابند و در کنار بیت الله معتکف می شوند و حتی بسیاری از زائران بیت الله به منظور دست یابی به فضیلت اعتکاف در دهه آخر ماه رمضان، این ایام پربرکت را برای مراسم عمره اختصاص میدهند .

هكذا تعداد دیگری از مسلمانان که از کشورهای مختلفی اسلامی گرد هم آمده مراسم اعتکاف را در مسجدالنبی و در کنار مرقد مطهر پیامبر صلی الله علیه وسلم برگزار مینمایند .

اقسام اعتکاف :

1- واجب:

عبارت از اعتکافی است که نذر شده باشد واجب است چه بدون شرط باشد و چه مشروط .
مثلاً شخص بگوید که اگر در امتحان کامیاب شدم ، اعتکاف خواهم کرد . چنین اعتکافی واجب است .

وقت اعتکاف واجب:

همانطوریکه برای اعتکاف واجب روزه شرط است لذا حداقل وقت آن يك روز است برای کمتر از يك روز یعنی چند ساعت نذر کردن اعتکاف بی معنی میباشد زیرا وقت روزه از طلوع آفتاب تا غروب آن میباشد.

2 - مستحب:

به جز اعتکاف دهه اخیر رمضان هر اعتکاف دیگری خواه در دهه اول و در دهه دوم رمضان صورت گیرد و یا در ماه های دیگر مستحب است.

3 - اعتکاف سنت مؤکد:

اعتكاف در دهه اخير رمضان المبارك سنت مؤكد كفايى ميباشد كه مسلمانان بايد به آن اهتمام بيشتر بعمل آرند.

خداوند پاك ميفرمايد : « ولا تباشروهن وأنتم عاكفون فى المساجد... » (البقره - 187) « ومباشرت نكنيد زنان را درحاليكه معتكف باشيد در مساجد. »

خواهران و برادران!

اعتكاف ده روز آخر ماه رمضان بمنظور برخورداري از خير و پاداش و دريافتن شب قدر سنت است، خداوند متعال مي فرمايد:

« إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطَلَعِ الْفَجْرِ » (سوره قدر) (ما قرآن را در شب با ارزش قدر فرو فرستاديم. تو چه مي داني شب قدر كدام است (و چه اندازه عظيم است)؟ شب قدر شبني است كه از هزار ماه بهتر است، فرشتگان و جبرئيل در آن شب با اجازه پروردگارشان پيايي مي آيند براي هرگونه كاري، آن شب، شب سلامت و رحمت است تا طلوع صبح).

پيامبر صلى الله عليه و آله وسلم در ده روز آخر ماه مبارك رمضان به اعتكاف مي نشست و مي فرمود : « تحروا ليلة القدر في العشر الأواخر من رمضان ». «شب قدر را در ده شب آخر رمضان جستجو كنيد» (مختصر صحيح البخارى 987 صحيح امام بخارى (فتح البارى) (4/259/2020) وسنن الترمذى (2/144/789) از حضرت بى بى عايشه در حديثى روايت است كه پيامبر صلى الله عليه وسلم فرموده است : « تحروا ليلة القدر في الوتر من العشر الأواخر من رمضان » (ليلة القدر را در شبيهاي طاق دهه ي آخر رمضان جستجو كنيد.) (متفق عليه) صحيح امام بخارى (فتح البارى) (4/259/2017)، صحيح امام مسلم (2/628/1169). در حديثى متعددى پيامبر صلى الله عليه وسلم بر قيام اين ده شب مسلمانان را تشويق و ترغيب نموده است .

در حديثى از حضرت ابوهريره روايت كه : پيامبر صلى الله عليه وسلم فرموده است : « من قام ليلة القدر إيماناً و احتساباً غفرله ما تقدم من ذنبه » (هركس در شب قدر از روي ايمان (به اميد ثواب خدا) و اميد دريافت اجر و پاداش، قيام كند گناهان (صغيره) او بخشوده مي شود).

(متفق عليه : صحيح امام بخارى (فتح البارى) (4/255/2014)، صحيح امام مسلم (1/523/760)، سنن ابوداود (عون المعبود) (4/146/1359)، سنن نسائى (4/157).

شروط اعتكاف:

برای صحت اعتكاف چهار شرط ضرورى است :

1- قيام در مسجد.

2- نيت .

3- پاك بودن از حدث اكبر (جنابت ، حيض و نفاس).

4- روزه در اعتکاف واجب روزه بودن شرط است . اما در اعتکاف مستحب و مسنون روزه بودن شرط نیست.

اعمال مستحب در اعتکاف:

بهترین و مقبولترین اعمال در اعتکاف ، تلاوت قرآن عظیم الشان ف تفکر و تدبر در آن ، اهتمام به درود و سائر اذکار ، خواندن ویا تدریس علوم دینی و مصروفیت در تصنیف و تألیف و تحقیقات علمی . اعتکاف باید در مسجد باشد:

علماء و اکثریت از مفسرین به اساس حکم قرآن عظیم الشان حکم مینمایند که اعتکاف باید در مسجد انجام یابد . طوریکه پروردگار با عظمت ما در (آیه 187 سوره بقره میفرماید : « وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَ أَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ») و وقتی که در مساجد به (عبادت) اعتکاف مشغولید با همسرانتان همخوابگی نکنید). و همچنین به دلیل اینکه مسجد محل اعتکاف پیامبر صلی الله علیه وسلم مسجد بوده است. برای شخص معتکف در ایام اعتکاف اکثراً به عباداتی مانند نماز و تلاوت قرآن عظیم الشان ، ذکر اذکار از جمله : «سبحان الله والحمد لله و لا إله الا الله و الله اکبر» گفتن و طلب مغفرت و صلوات بر پیامبر صلی الله علیه وسلم و دعا کردن و بحث و گفتگوی علمی و مانند اینها مشغول شود. و مکروه است که اعتکاف کننده خودش را با سخنان و اعمال بیهوده سرگرم کند همانطور که ساکت ماندنش به گمان اینکه سکوت، او را به خدا نزدیک می کند نیز مکروه است. اعتکاف نباید برای ریا و شهرت طلبی باشد :

همه ی ما می دانیم که ریا و شهرت طلبی جزو مواردی هستند که اعمال عبادی را باطل می نمایند. و این دو یک نوع شرک خفی هستند که پیامبر صلی الله علیه و سلم ما را از ان را جداً برحذر داشته است. در بسیاری از مواردی دیده شده که تعدادی از مسلمان معتکف بدون آنکه نیازی باشد اعتکاف خویش را آشکار می سازد. درحالیکه شایسته یک مسلمان معتکف است که حداقل در پنهان داشتن آن از دیگران تلاش بعمل آرد .

پرگویی در اعتکاف :

برخی از اوقات حالت طوری پیش می آید که :در محل اعتکاف تعدادی زیادی از معتکفین با هم حضور می یابند ، و این تعداد برای اینکه وقت گرانبهای شان بخوبی سپری شود ، به بحث های بی موردی و حتی بحث های اختلافی دینی می پردازند ، و در برخی از اوقات لحظات خوبی عبادی خویش را مصروف عبثیات می سازند .

و در زیاتر از اوقات این مباحثات آنها به کشمکش ها و بگومگو ها نیز می انجامد . با تاسف باید گفت که این تعداد از معتکفین فراموش میکنند که نباید وقت خویش را به همچو موضعات ضایع سازند .

محل اعتکاف زن:

محل اعتکاف زنان به رای اکثریت علماء همین است که زن باید در منزل خویش و بخصوص در جایی که همیشه نماز می‌خواند، نیت اعتکاف را بعمل آورد و به اصطلاح در همانجا بماند و بدون عذر مانند وضو، غسل و غیره از آن محل بیرون نشود و اگر احیاناً زن در خانه جایی مخصوصی برای نماز خواندن نداشت، قبل از اینکه به اعتکاف بنشیند جایی مخصوصی را برای اعتکاف خویش تعیین کند، سپس به اعتکاف بنشیند. **فواید اعتکاف:**

مسلمان که مصروف اعتکاف می‌گردد فواید بسیاری عاید حالش می‌گردد که از جمله برخی از این فواید عبارتند از :

- 1- مسلمان که در اعتکاف می‌نشیند تمام وقت و جسم خویش را برای عبادت خداوند وقف می‌کند.
- 2- شخص معتکف در حین اعتکاف از جنگ و جدال و شرارت‌های دنیوی محفوظ می‌ماند.
- 3- برای معتکف همیشه ثواب نماز جریان دارد چون معتکف همیشه در اشتیاق نماز و جماعت به سر می‌برد.
- 4- معتکف در حال اعتکاف با فرشتگان مشابَهت پیدا می‌کند چون همه وقت در تسبیح و عبادت خداوند مشغول است.

معتکف در حال اعتکاف میهمان پروردگار است چون مسجد محل عبادت و از جمله خانه الله بشمار می‌رود . **وقت اعتکاف:**

وقت اعتکاف سنت مؤکده، دهه اخیر ماه مبارک رمضان است. برای اعتکاف نفل وقتی تعیین نیست. یعنی نمی‌تواند به طور نفل یکی دو ساعت یا بیشتر و یا کمتر نیت اعتکاف کند. در وقت داخل شدن به مسجد اگر نیت اعتکاف کند، در شبانه روز ثواب بسیاری به وی خواهد رسید. کارهایی که در اعتکاف جایز است:

زمانیکه معتکف غرض انجام اعتکاف داخل مسجد گردید، اساساً خارج شدن از مسجد برایش جایز نمی‌باشد، مگر به جهت ضرورت عقلی، عرفی و شرعی. از جمله میتوان از عذر ها و ضرورت های ذیل نام برد:

- رفتن نزد طبیب در صورتیکه به یک مریضی حادی مبتلا گردد .
- برای بول و غایط .

2- برای غسل فرضی .

3- برای نماز جمعه به محض زوال آفتاب یا در وقتی که به مسجد می‌رسد و پیش از خطبه بتواند چهار رکعت سنت بخواند.

4- برای اذان از مسجد بیرون رفتن و اذان گفتن.

یادداشت :

برای بول و غایط معتکف میتواند تا خانه خویش ولو اینکه خانه اش دور هم باشد از مسجد خارج گردد . ولی اگر معتکف دارای ملکیت دو خانه باشد، که یکی آن نزدیک مسجد موقعیت دارد و دیگری آن دور تر از

مسجد واقع باشد، بر معتكف لازم است كه به همان خانه نزديك خويش خود را برساند .
در مورد اينكه معتكف ميتواند براي شركت در نماز جنازه اشتراك نمايد ويا خير ؟ حكم علماء همين است
كه اگر :

معتكف نيت كرده بود كه براي نماز جنازه بيرون خواهم رفت براي ايش جايز است كه در نماز جنازه سهم گيرد
در غير آن بيرون شدن براي ايش جايز نيست.
معتكف ميتواند امور ذيلي را انجام دهد:
خوردن، نوشيدن، خوابيدن، شانه كردن مو، تراشيدن سر و گرفتن ناخن‌ها و نظافت، خريداري چيزي كه مورد
لزوم او باشد، مشروط بر اينكه کالا را در مسجد حاضر نكنند، انعقاد عقد نكاح.
ولي قابل تذكر ودقت است كه:

معتكف با بيرون رفتن از مسجد بدون ضرورت و همبستري كردن با همسر اعتكافش باطل ميگردد .
اعمال فاسد كننده و يا مكروه كننده اعتكاف :

الف: اعمال كه فاسد كننده اعتكاف اند:

1- بدون عذر عمدآ يا سهواً از مسجد بيرون رفتن.

2- جماع در حال اعتكاف.

3- به خاطر عذري بيرون رفتن و بيش از حد ضرورت درنگ كردن.

4- به خاطر مريضى كه مباد مريض گردد ويا هم ترس از مسجد به بيرون رود.

قابل تذكر است كه در تمام اين موارد اعتكاف فاسد مي‌شود.

ب : اعمال كه مكروه كننده اعتكاف اند :

1- خاموشي مطلق و اين خاموشي را عبادت پنداشتن.

2- كالا و وسايل در مسجد آوردن و خريد و فروش آنها، جنگ و مجادله و حرفهاي بيهوده گفتن در ايام اعتكاف

مستحبات اعتكاف:

مستحبات اعتكاف عبارت اند از :

1- سخنهاي خوب و ديني گفتن.

2- تلاوت قرآن عظيم الشان .

3- درود خواندن.

4- تعليم و تعلم مسايل ديني، تحقيق و تتبع در امور ديني.

5- بيان موعظه ها ، پند و اندرز.

6- در مسجد جامع اعتكاف نشستن.

استفاده از تليفون ها ي همرا در اعتكاف :

با پیشرفت علم و تکنیک ، اینترنت و فیسبوک ، وایر بسیاری از معتکفین از این طریق به مسایل تحقیقاتی مسایل فسیبویکی و اتصال با فامیل های خویش می پردازند .

شخصی معتکف در وقت اعتکاف مصرف مسایل که با امور اعتکاف اش مضر می باشد ، میگردند ، و حتی در زیاتر از اوقات ، وقت گرانبهای عبادی خویش را که اعتکاف را به منظور آن آغاز نموده است ، به شوخی و لطیفه گوی سپری مینمایند .

داشتن اینترنت و تیلیفون در اعتکاف مانع شرعی ندارد ولی حکمت اعتکاف همین است که مسلمان باید در اعتکاف ، گوشه نشینی اختیار نماید ، از ضیاع شدن وقت جلوگیری کند و مصروف عبادت شود ، تا فواید اعتکاف را بصورت کامل بدست آرد.

قضای اعتکاف:

اگر اعتکاف فاسد شود قضای آن لازم است یا خیر؟

در جواب باید گفت که : قضای اعتکاف واجب ، واجب است و قضای اعتکاف سنت و نفل واجب نمی باشد .

پایان

فهرست موضوعات مندرج:

م	عنوان	صفحه
1	اعتکاف	
2	دلایل مشرعیعت اعتکاف	
3	حکمت مشر و عیت اعتکاف	
4	قرابت و حب الله به معتکف	
5	سابقه تاریخی اعتکاف	
6	اقسام اعتکاف (1- واجب ، 2- مستحب ، 3- اعتکاف سنت مؤکد)	
7	شروط اعتکاف	
8	اعمال مستحب در اعتکاف	
9	اعتکاف باید در مسجد باشد	
10	اعتکاف نباید برای ریا و شهرت طلبی باشد	
11	پرگویی در اعتکاف	
12	محل اعتکاف زن	
13	فواید اعتکاف	
14	وقت اعتکاف	

15	کارهایی که در اعتكاف جایز است
16	معتكف میتواند امور ذیلی را انجام دهد
17	اعمال فاسد کننده و یا مکروه کننده اعتكاف
18	مستحبات اعتكاف
19	استفاده از تیلفون های همراه در اعتكاف
20	قضای اعتكاف

نام رساله : اعتكاف در رمضان

تتبع و نگارش : الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

مدیر مرکز مطالعات ستراتژیکی افغان و مسؤل مرکز فرهنگی دحق لاره - جرمنی

ادرس ارتباطی : بریننا لیک : saidafghani@hotmail.com